

Messen del 7

GRADUALE – HALLELUJA/TRACTUS

Mellom lesningene fra Det gamle testamente (GT) og de nytestamentlige brevene (epistel) synges Graduale. Det kan også leses fra andre nytestamentlige skrifter (lektie). Både lesningene og Graduale er blant de eldste leddene i messen, ettersom de stammer fra synagoge- og tempeltradisjonen.

Torarull fra 1100-tallet

Graduale er et proprium-ledd: teksten skifter fra søndag til søndag (proprium=det spesielle, særlige). I hovedsak er det salmer fra Salmenes bok som brukes. Salmene velges ut slik at de skal understreke dagens lesetekster. Dette har det vært lettest å få til på høytidsdager og spesielle søndager. Ofte har salmen et mer allment preg.

Gradualsalme fra slutten av 1400-tallet

Den opprinnelige syngemåten er responsorial: versene i salmen synges av en forsanger, mens menigheten eller koret synger et omkved. Omkvedet synges før og etter salmen, men kan også brukes f.eks. etter annethvert vers. Versene kan eventuelt synges flerstemt av en korgruppe. Graduale avsluttes vanligvis med doksologien eller «det lille Gloria»: «Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd, som i begynnelsen, så nå og alltid og i all evighet. Amen.».

Det lille gloria i vakker handskrift, udatert, men sannsynligvis før 1500

Graduale bør sees i sammenheng med Halleluja og Tractus (den siste synges i faste- og botstider). Disse omslutter evangelieresitasjonen. Etter som lesning fra GT falt bort på 500-tallet, kan vi skissere praksis slik:

Før 500-tallet (antatt normalordning de fleste steder): GT – Graduale – Epistel/Lektie – Halleluja/Tractus – Evangelium – Halleluja/Tractus.

Etter 500-tallet: Epistel/Lektie – Graduale, Halleluja/Tractus – Evangelium – Halleluja/Tractus.

Ved det 2. Vatikankonsil innførte Den romersk-katolske kirke på nytt lesning fra GT (1969). Dette følges også i Den nordisk-katolske kirke. Her brukes også Jakobsliturgien av og til. Der er det ikke GT-lesning, og leddene blir som i siste eksempel.

Praktfull gradualtrapp i San Clemente, Roma, 1100-tallet

Graduale kommer av «gradus» som betyr trinn/trapp. Etter tradisjonen skal forsangeren ha stemt opp dette leddet stående på et trinn opp mot lesepulten (amboen). Derav navnet Graduale, som betyr noe slikt som: «Fra trappen»).

Guttorm O. Ihlebæk